

Mikel Aramendi

1.- Bloketan erdibitutako mundua amaitu zenean, Fukuyamaren historiaren amaieraren kontrapuntu gisa Samuel Huntingtonek 1989-91n lehenbizikoz aurreratu eta duela sei urte, 1996an, osatu eta argitara eman zuen zibilizazioen arteko gatazkaren teoriak arrakasta nahiko kaskarra izan zuen autoreari lehendik ere begirunea zioten ingurune akademiko eta politiko eskuindarretatik at. Eta ezin logikoagoa zen: ezer gutxi laguntzen zuen Harvardeko katedradunaren ikuspegiak, demagun, orduantxe gertatu berria zen Ruandako genozidio izugarria ulertzeko (eta seguruenik ez da kasualitatezkoa Afrika odolusten duten gatazkei Huntingtonek eskaintzen dien arreta eskasa, munduak egun bizi dituen gerrarik latzenak diren arren). Gehixeago arduratzen zen orduantxe amaitu berria zen Bosniako gerraz, baina arrunkeria zabar samarretan geratzeko eta, R. Karadzicen diskurtsoarekiko sintonia arriskutsua saihesteko edo alde biak, nahas-mahasean eta bereizkuntza handirik gabe, erantzule egiteko. II. Mundu Gerraz geroztik European bizitako sarraski handienak zirraturatik zegoen europar intelligentsiak ez zuen oso aintzakotzat hartu gogoeta hura. Irailaren 11koaren ondoren, ordea, egundoko oihartzuna lortu dute Huntingtonen idatziek.

Hala ere, zerikusi gutxi du horrek bere teoriaren egiaztapenarekin eta, zenbait kasutan, teoria beraren eza-gutza zehatz samarrarekin, nire ustez. Zibilizazioen arteko gatazkaren diskurtsoak, alde batetik, beztidura intelektuaren antzeko zerbait eskaintzen dio Mendebaldean biziro oldartu den xenofobia anti-arabiar edo anti-islamdar arruntari. Baina horrelako batzuk (Italia eta Espainiako eskuindarrak, esate baterako) ez dirudi jabetu direnik Huntingtonen ikuspegitik, herrialde horiek erdizka baino ez lirakekeela «Mendebaldeko zibilizaziokoak». Bestetik, Huntingtonen korolaria («armatu egin behar dute, gogo-

tik, Estatu Batuek»), nola ez zaio gustatuko bada Irailaren 11koa gabe ere berrarmatzeari ekiteko asmo garbiarekin zetorren Bush administrazioari! WTCkoa jazo gabe ere, Nixonen magalean jaiotako Bush, Cheney eta abarren klana eta errepublikarren aholkulari eta pentsalari kuttunenaren arteko sintonia ia erabatekoa izan da beti.

Funtsean, Irailaren 11koaren ondoren ere, Hunting-tonen teoriak ezer gutxi argitzen du egun ematen diren gerra eta gatazkez. Noiz hasia litzateke, adibidez, zibilizazioen arteko gatazka hori Afganistanen? Irailaren 12an? Talibanak agertu edo nagusitu zirenean? Sobietarrak sartu edo irten zirenean? Lehenago? Nola ulertu behar dira iragan mende laurdenean Afganistango gerra horren baitan nazioartean eman diren aliantza ezberdin ez ezik kontra-jariak? Zein aldetan legoke, adibidez, Pakistan txit erabakigarria? Urrian Estatu Batuek Afganistanen talibanen aurka hasi zuten erasoaren ondorio politiko-militar nagusietako bat, nagusia ez bada, India eta Pakistanen arteko tentsio gero eta arriskutsuagoa, adibidez, eszenategi aproposa litzateke delako teoria horren baliagarritasuna seriozki aztertzeke: zibilizazio edo kulturen arteko gatazka al da (Vishwa Hindu Parishad erakunde hinduzale fundamentalistakoek dioten bezala) Kaxmirren, Ayodhiyan eta Indiako eskualde askotan izugarritzko gogortasunez suspertzen ari zaiguna, eta gerra nuklear batean buka daitekeena? Edota Nigerian, aldian aldiro bezala, xaria ezarri nahiak sutzen dituen iskanbila izugarriak? Edo Sudango gerra?

Egungo munduan zibilizazioen arteko gatazka geopolitikoak badirela onartzeko, zibilizazioa/kultura/erlijioa trinomioa argitzetik hasi beharko genuke. Eta, gehienetan dirudien bezala, erlijioa bada funtsean horrelako gerren eragile funtsezkoenetakoa, hobe genuke egitate hori, historian zehar hainbestetan frogatua bestalde, hitz lauz onartzetik abiatzea, zibilizazioa bezalako hitz potolo eta zehaztasun gabekoak alde batera utzita. Inperio klasiko guztietako cives/barbari bereizkuntza arrunta baino tresna intelektual zorrotzagarik nahi badugu behintzat.

Edonola ere, Irailaren 11koa, Afganistango gerraren fase berria eta ildo bertsuan etor daitezkeen gatazkek (Iraken

aurkako eraso, e.a.) ulertzeko, askoz egokiagoa inuditzen zait bestelako ikuspegi bat. Lauzpabost gatazka-bektore, bater berriak ez direnak eta elkarri nahiko lotuak, bateratze-tik sortu da, nire ustez, krisia: Estatu Batuek azken 45 urte hauetan arabiar herrialdeekin erabili duten estrategia nihilista, Israelen gehiegikeria guztiei eskainitako babesean nabarmentzen dena; petrolioaren kontrola lotu/mantendu nahiak sortzen duen etengabeko tentsio geoestrategikoa; aterabide politikorik gabeko islamismo militantearen ugalketa; Brzezinskik Eurasiako Balkanak deitzen duen Asia Erdialdeko esparru lehergarria bilakaera; gehienbat herrialde musulmanetatik heltzen ari zaion etorkin uholdearekin gero eta izutuago dagoen Europa...

- 2.- Gizarte musulman guztiak egitate bakarria bailiran hartzea, 1.250 milioi gizaki barneratzen dituen multzo konplexua historiaren eraginak eta lekuan lekuko berezitasunak aintzakotzat hartu gabe ulertu nahi izatea, abiapuntuzko hutsegite nabarmena litzateke ia edozein ikuspegitatik. Hain egitate ezberdinak karikatura bakar batekin esplikatzat emateak ez luke onarpen intelektual minimorik aurkitu behar. Zer dute komunean Asia hego-ekialdeko Indonesiak eta Bosniak? Edo otomandar inperioaren suntsimendutik sortutako diktadura militar eta absolutistek eta Mindanaoko moroek edo Indiako minoria musulmanak? Edo Irango erregimen xiitak eta Afrika Erdialdeko herri musulmanek? Erlijioa, erantzun liteke... Baina noraino hori bera ere, kristautasuna bera bezain anitza den Islamean?

Erlijioak islamdar herrialdeetako jarduera soziopolitiko baldintzatzen duela egia da, baina beste ingurumen kultural eta historiko askotan, baita Mendebaldean ere, gertatu da beste horrenbeste, grina gehiagorekin batzuetan. Egungo mendebaldarrok benetan asaldatzen gaituena, seguraski, besterik da: joera, dinamika. Gure gizarte 'kristau' garaikide guztiek, era eta maila oso ezberdinetan, duten ezaugarri komun bakaretako bat laikotasuna edo sekularizazio gero eta sakonagoa denean, islamdar herrialdeetan erlijioaren eragin soziopolitiko mantendu ez ezik batzuetan gero eta biziagoa dela ikusteak kezkatzen gaitu.

Erljioa eta politikaren arteko sinbiosi hau hitz baten inguruan mamitu da azken hamarkadatan: xaria. Islamdar legea konstituzio, kode penal eta zibiltzat aldarrikatzea, alde batetik, nortasun-bereizgarri bihurtu da Mendebaldeko egitasmo soziopolitikoaren inportazio ez oso arrakastatsua ondoren eta aurka. Bestetik, herrialde hauek gehienek pairatzen dituzten izugarritzko hazkuntza demografiko eta arazo ekonomikoei eredu sozio-politiko propio eta egokituagoak eskaini eta finkatu beharra saihestearen utopia moduko bat zilegitzen du; Afganistango talibanen mugimenduarena izan daiteke ikuspegi horren agerpenik taxugabeena. Eta beti ere lehendanik existitzen diren egitura eta sare erlijiosoetatik, eta ez beraz hutsetik, abia daitezkeen mugimendu politikoak sortzeko abantaila eskaintzen du.

Nabarmen desegoki 'integrista' eta zuzentasun gehixeagoz 'fundamentalista' deitzen ditugun mugimendu islamista politiko hauek denak (kidetu daitezkeen adinean), ordea, mendebaldar egitasmo politikoaren zeharaldaketak islamdar munduan azken 50 urte hauetan jaso duen porrotaren ondorio dira, Islamaren 'berezko' tasun baino gehiago. Absolutismo teokratikoaren desagerpenak, gehi kolonialismoak eta haren ondorengo deskolonizazioak erakarritako aldaketa ikusgarria (alderatu besterik ez dago mundu horren egungo mapa eta duela 100-150 urtekoa) pairatzen ari den eskualde geopolitiko horretan, Mendebaldeko doktrina politiko nagusiek porrotak baino ez dituzte lortu: liberalismoa inoiz ez da errotu ia inon (zergatiak, beste baterako); sozialdemokraziaren itzala, egitura kolonialak desagertzearekin batera ahulduz joan da; komunismoa, gehien errotu zeneko lekuetan bederen (Indonesia, Sudan, Iran...) errepresioaren bitartez ito zuten Estatu Batuen aliatuek; faxismoak ere ez du eragin iraunkorrik lortu, kemalismoa bezalako korrontek alde batera uzten baditugu...

Arrazoi historiko nahiz erlijiosoengatik guztiz berezia den Irango kasua alde batera utzita (79ko iraultzak Asia Mendebalde eta Erdialderako ondorio erabakigarriak ukan dituen arren, eragin oso mugatua izan du Islam sunitaren mundu maioritarioan), Saudi Arabiaren papera funtsez-

koa izan da politika eta erlijioa uztartzen dituen joera honen suspertzean. Lurrealde Santuen zaintzak ematen dion lehentasunak, petrolioari esker duen indar ekonomikoak eta Estatu Batuekiko pribilegiozko aliantzaren erosotasunek lagunduta, Jihadeko erregimenak islamdar munduan bere nagusitasun politiko-diplomatikoa (demografiagatik guztiz ezinezkoa litzaiokeena) bermatzen eta bere waha-bismoa Islam osoan zabaltzen gogotik saiatu da azken hamarkadatan. Arabiar edo islamdar erregimen aurrerakoiei eragozpenak ugaritzeko modu aproposa zelakoan, Irailaren 11koa arte Mendebaldeak ez du batere kezkarritzat hartu joera hori. Islamaren barneko kontraesanez baliatuz abantailak lortzeko estrategiarekin egin duen hamaikagarraren hutsegitea dela pentsa liteke. Hamas mugimendua-ren historia eredugarria izan daiteke ikuspuntu horretatik.

3.- Egun petrolio eta energia iturrien inguruan ematen diren kontraesan geopolitikoak eta Mendebaldeak une honetan bere buruaz duen eta historian zehar Islamari buruz izan dituen ikuspegiaren txirikorda bat da gure munduak herrialde musulmanei buruz duen ikuspuntu sinkronikoa. Irizpide hauen bilakaera diakronikoa pixka bat arakatzea nahikoa litzateke ordea interpretazio hori zein koiunturala den ohartzeko: Mendebaldeak bere burua demokrazia-rekin, betiko autokonplazentziaz, identifikatzen duen aldi laburraren adina dauka islamdar herrialdeei buruzko irizpide kontrajarriak.

Islamari buruzko iritzi ezkorrak, haatik, askoz zaharragoak dira eta garaian garaiko diskurtso gain-hartzailearen ikuspegiak eta interesak islatu ditu Mendebaldean. XVII eta XIX. mendeetan Otomandar Inperioaren aurkako propaganda Europa-ra (Frantziatik, Ingalaterratik edo Errusiatik sortua), egun ere Balkanetako arazoaren inguruan suma daitekeena, bereziki argigarria da horretarako. Modernitatearekiko bateraezintasunaren diskurtsoa, bestalde, gogora dezakegu aspaldi gabe gaineratzen zitzaizela Txina edota India bezalako herrialde txiroei...

Islamdar herrialde eta gizarteetan demokratikotasunari buruzko epaiak emateko oso leku txarrean geratu da

Mendebaldea azken mende laurdenean, batez ere bi abagunetan: 79ko Irango iraultzan eta 91ko Aljeriako krisian. Bi kasu funtsezko horietan, Mendebaldeko potentzien hautua ez zen demokraziaren aldekoa izan, baizik interes geopolitikoaren arabera. Eta adibide horien oroitza ez da inondik inora Mendebaldean bezain azkar ahantzi-ko islamdar munduan.

Edonola ere, Palestinako kasua da erlijio edo doktrina politikoaren arabera ez baizik kontraesana nagusiki geopolitiko delako behin eta berriro frogatzen duen gatazka. Palestinako auzia, bere izugarriko gordintasun eta balio sinbolikoarekin, aintzakotzat hartu gabe ezingo da inoiz ulertu islamdar herrialdeetan Mendebaldeari buruz irizten dena. Ilargia hatz batez estal dezakegu, baina horrela haren argiak ez gaituela ukitzen uste izatea handia litzateke.

4.- Irailaren 12tik hona, funtsean, lehendanik gertatzen ez zen ezer ez da gertatu. Jarrera anti-islamdar zahar horietako batzuk indartu, lotsagabetu egin dira. Ageriko gobernu politika bihurtzen hasi dira, lehen estrategia kabineteetan eta lobbyen sotoetan erabiltzen zuten klandestinitateak aterata. Fallacci eta antzekoak ozenkiago mintzatzen dira. Baina ez dira berriak eta sustraiak lehengoan datza: erregaien beharrak eta inmigrazioaren beldurrak egiten dituzten lankide estuak garai bateko nazien bilobak eta Holokaustoa suntsitutako oinordekoen lobby sionistak.

Errealismoak adierazten dit gustatuko litzaidakeen el-karrizketa ez dela inondik inora emango datozen urteetan. Ez Islamarekin eta ez beste kultura edo zibilizazio esparruekin: Mendebalde instituzionala gero eta solipsistagoa da; bakarriketan bakarrik daki. Herrialde musulmanen kasuan, gainera, zauriak sakonegiak dira eta, orbandu ordez, gaiztotzeko ahaleginak baino ez dituzte ikusten. Nekez maitate ez ezik errespetu daiteke ezagutzen ez dena, eta Mendebaldeak egun Islamari buruz 'dakiena', Mendebaldeak berak asmatutako propaganda baino asko gehiago ez da.

Eta Phobos eta Deimos Martitzen lagunak ziren bezala, propaganda sektarioa gerraren adiskidea da, ez anaitasunaren mezularia.^o